

17. decembar 1960.

Rano ujutro me je moj domaćin odvezao na aerodrom, gde sam seo u avion i odleteo prema Velikom kanjonu. Stvari sam ostavio u Feniksu, jer sam se svakako morao vratiti u ovaj grad. Za jedan sat smo stigli u Flagstaf, odakle smo automobilom krenuli u obilazak Velikog kanjona. U automobilu me je opet počelo hvatati očajanje, pritisak u stomaku. Vozili smo se šumom koja je bila pokrivena snegom i najzad došli na ivicu Velikog kanjona i vozili se *East Rim Drive*-om, sve do *Watchtower*-a (lordijanske kule za posmatranje kanjona). Najpre nismo ništa videli, jer je ceo kanjon bio ispunjen belom maglom, kao nekim pamučnim pokrivačem. Nije nas bilo mnogo u automobilu: svega sedmero. Pored mene je sedeo jedan Englez sa monoklom, koji je sve vreme pravio šale. Kada smo došli do kule za posmatranje, razišli smo se na različite strane, jer smo tu imali dva sata da provedemo. Većina je pošla da šeta duž kanjona. Ja sam se popeo na vrh kule i tu sam proveo skoro čitavo slobodno vreme.

Pogled se pružao u beskraj, a mir dopirao odasvud. Ukočeno sam gledao u beli pokrivač ogromnog prostora. Odjednom mi je postalo sve jasno – puklo mi je pred očima. Ja sam sâm, ja sam jedinka u prostoru i u životu i samo od mene zavisi kako ću proživeti svoj vek: prijatno ili neprijatno za mene ili za druge. Ja sam sâm odgovoran za sebe; ja odlučujem u zavisnosti od subjektivnih i objektivnih okolnosti – druga je stvar kako će oni oko mene shvatiti moje postupke.

Setio sam se šta mi je lekar rekao u Los Anđelesu: „Vi se borite sa sobom. Ja vam mogu samo pomoći, ali se ja za vas ne mogu boriti. Samo jaka volja može da pobedi. Vi ste u ringu. Vi se možda borite samo sa jednom rukom i sve zavisi od toga da li ćete istrajati u rundi da vas ne obore na tlo.“ Gde je moj neprijatelj? U samome sebi. Osećao sam ga negde u stomaku i počeo sam da se borim protiv njega. Osetio sam vetar kako mi udara u obraze. Hladno je. Odjednom, magla iz kanjona je počela da nestaje, da se razilazi. Za svega nekoliko minuta razbistrila su se obzorja: ukazao se veličanstveni Veliki kanjon sa rekom dole u dubini i stenjem razbacanim svuda naokolo. Razbistrila su se obzorja i oko mene i u meni. Kao da sam nestao u prostranstvu, kao da sam se osetio delićem ovog veličanstvenog prizora. Vetar je doneo svetlost kanjonu; sunce koje je igralo po belom snežnom pokrivaču i stenju. Meni je svetlost mogla da donese samo moja volja. Videću da li je dovoljno jaka. U prostranstvu prirode dobila je snagu.

Opet smo se sastali u automobilu i vratili u Flagstaf, gde smo večerali i prenoćili. Tek sam za vreme večere primetio da je Englez sa monoklom zaista duhovit. Tek sam ga sada u potpunosti percipirao. Tek sam se sada približio njemu, kao biću, u stvarnosti. Vraćao sam se stvarnosti; vraćao sam se iz pakla podsvesti, odakle mi je stvarnost izgledala kao maglovit san.

18. decembar 1960.

Iz Flagstafa smo se odvezli u Dolinu spomenika (*Monumental Valley*), koja predstavlja Park plemena Navaho (*Navajo Tribal Park*). To je pustinja gde živi pleme Navaho. Oblici stenja i planina zaista podsećaju na nazive koje nose (Orlova Stena, Kralj na prestolu, Kočije, Sestre, Oko vetra, Izvor, itd). Putovanje je trajalo celo pre podne, do četiri sata popodne. Opet smo se vratili jednostavnosti života koji vode Indijanci iz plemena Irikvaj, Mohouk, Onajda, Onondada, Kajuga. Neki Amerikanci ih smatraju lenjima – oni ne žele civilizaciju, mehanizaciju i hoće da ostanu onakvi kakvi su bili od davnina: njima se sviđa takav primitivan život i pitanje je da li iko ima prava da im nameće nove običaje. A njihov život ima draži; on je jednostavan kao ova pustinja u kojoj žive. Oni se ne žure i njihov pojam o vremenu je sasvim različit od Amerikanaca koji žive oko njih. Kod jedne kolibe sam se približio jednom i zapitao ga šta radi, jer je sedeo na kamenu i nije obraćao pažnju na nas došljake, kao i neke devojke i deca. Pokazao mi je da posmatra sunce i čeka da vidi kako zalazi. Do zalaska sunca bilo je još puna dva sata!

Crnooki čovek je sedeo i čekao zalazak sunca, sve ostalo je za njega bilo nevažno. Imao je prava da to čini, na sveopšte zgražavanje jedne Amerikanke koja nije mogla da sakrije svoje negodovanje kada sam joj rekao: „Šta ima lepše od posmatranja zalaska sunca?“

Otišli smo dalje u obilazak Doline spomenika, a Indijanac je ostao da čeka zalazak sunca. Videli smo ga uskoro i mi: veličanstveno je uronilo u pesak iza stena čudnovatog oblika.